

פרשת "תצוה"

מאת מיכאלה קלי

בקריאה ראשונה הפרשה עוררה בי אי-נוחות. אי-נוחות מההתעסקות הדקדקנית בחומר – בתלבושות של הכהנים. גם בפרשה הקודמת, עם המפרט הטכני של המשכן, היה הרבה חומר – אבל שם נאמר במפורש שרוח אלוהים אינה בחפצים אלא במרווח שביניהם, כך שהחומר הוגדר על ידי הרוח. בפרשה שלנו התיאור מתייחס לאנשים. האם לא היינו מעדיפים שהמשרתים בקודש יהיו צנועים ולא יפארו את אנושיותם באמצעים חומריים?

לפי אחד ההסברים, הכהנים הם בעצם חלק מכלי המשכן, וההוראות לגבי בגדיהם ממשיכות את פרשת תרומה: המשרתים בקודש צריכים לעמוד באותם סטנדרטים של פאר והדר, ולכן בגדיהם עשויים כמעט מאותם חומרים. דווקא התלבושת האחידה נותנת את הכבוד לתפקיד ולא לאדם.

התלבושת של בני אהרן, כהנים רגילים, כוללת ארבעה פריטים. התלבושת של אהרן, הכהן הגדול, כוללת שמונה פריטים: חושן, אפוד, מעיל, כתונת, מצנפת, אבנט, ציץ ומכנסים. לחלק מהבגדים יש כמובן משמעות סמלית – בייצוג של העם, בכפרת עוונות.

חישוב הזמן שיידרש לכהן הגדול כדי ללבוש את כל הפריטים האלה מוביל למסקנה שתהליך ההתלבשות הוא הכנה לתהליך ההתקדשות שמתואר אחריו. מעין שלב נוסף בדרך לביצוע "התפקיד".

אני מניחה שהפולחן הארוך בא לשרת כמה מטרות, רובן חיצוניות לכהן הגדול: רושם, יצירה של יסוד תרבותי, הדגשת המשמעות המחייבת של עבודת אלוהים ובנייה של חזון ושל מיתוס באופן שהוא רלוונטי לתקופה. נראה לי שיש עוד מטרות.

כשאהרן לובש את שמונה הפריטים שהוא לובש, אני לא בטוחה שהוא נהנה מהם. מי שמסתכל עליו נהנה – בני ישראל, שהתרומות שלהם אפשרו את הפאר הזה – אבל אהרן עצמו לא מסתכל על עצמו ונהנה. ולא רק שאין לו הנאה אסתטית, אני חושבת שהוא קצת סובל. אני בטוחה שלא נוח לו. אני בטוחה שכבד לו. אנחנו במדבר. חם מאוד. אני חוזרת על הפירוט ואפשר לדמיין: מכנסים. כתונת. אבנט. אפוד. מעיל. חושן. מצנפת. ציץ – עוד לא ספרנו את הפעמונים – ועם כל הכבודה

הזאת על הגוף שלו, ועל הראש שלו, הוא צריך להתהלך בקודש הקודשים. זה בכלל לא טריביאלי.

כל מי שהתחפש אי פעם למלך או למלכה יעיד שכתר הוא אבזר מאוד לא נוח. כשחובשים אותו צריך ללכת לאט וזקוף.

וכל כך למה? כדי לזכור.

ניקח את מצוות ציצית ונעצים אותה אלפי מונים: מי שנמצא בדרגה גבוהה כל כך – אסור לו לשכוח. אסור לו לשכוח את התפקיד; את המחויבות; את הסיבה שבגללה הוא עוטה זהב וארגמן. כוח וסמכות באים תמיד עם אחריות בצדם. הרבה אנשים שמחזיקים בעמדות כוח שוכחים את החלק הזה. אנחנו רואים את זה כל יום – בממשלה, בחברות ציבוריות, וגם סתם אצל מנהלים, אצל בוסים, אצל מפקדים.

יש שאלה שתמיד נשאלת: איפה נגמר התפקיד ומתחיל האדם. קל לנו לענות על המקרים המובהקים, כמו התנהגות של נשיא מדינה כלפי עובדות לשכתו או התנהגות של שר כשהוא בסיוור עבודה בחוץ לארץ. הקושי מתעורר במקרים לא מובהקים, שבהם קשה יותר לקבוע את הגבול בין התפקיד הציבורי לבין האדם הפרטי. האם מותר למפקד להתאהב בחיילת? ומה עם מרצה וסטודנט? האם מותר למפכ"ל המשטרה לבקר במועדון לילה? איפה עובר הגבול? כשהוא פושט את המדים ועובר לג'ינס?

התרבות האנושית אוהבת תלבושות, במיוחד כשמדובר בבעלי סמכות ושררה. יש מדים ודרגות, יש חלוק רופא, יש גלימה של שופט. כמו שראינו אצל הכהן הגדול, פרטי לבוש הם תמיד עניין סמלי. בשפה שלנו אנחנו מדברים על כניסה לנעליים של מישהו אחר, על החלפת כובעים ועל אותה גברת בשינוי אדרת. האם בכל פעם שאנחנו מחליפים כובע אנחנו מחליפים את כל התחפושית? מחליפים טון דיבור? מחליפים השקפת עולם? אולי רק לפעמים? רב יכול להיות גם עורך דין, ופסיכולוג ושחקן. רופאת השיניים יכולה להיות גם משוררת. מנהל השיווק הוא גם אבא והמזכירה משתתפת בטריאתלון.

בתחילת החורף אמר לי הרופא שלי: בתור נציג של קופת חולים אני חייב לומר לך לקבל חיסון נגד שפעת ואני באמת אומר לך את זה רק בתור נציג של קופת חולים.

הוא דיבר בו-זמנית בשני הכובעים שלו – כמייצג את קופת חולים וכרופא שלי –
ובכל כובע הוא אמר לי משהו אחר.

יצא לי לעבוד עם פגועי נפש. הדבר הבולט ביותר לעיניים שלי היה חוסר היכולת
שלהם לשים מסכה ולהעמיד פנים. העירום המוחלט שלהם אל מול העולם.
הפגיעות המוחלטת. איפה עובר הגבול בין יושר לבין העמדת פנים? הם לא חלק
מהמשחק החברתי שמחייב אותנו לשים מסכות ולשחק לפי כללים מסוימים – או
שנישאר מחוץ למשחק.

מזל שהגבולות של המשחק הזה רחבים וגמישים. כל אחד מאיתנו יכול להיות גם
מלך וגם כהן גדול. התחפושת שאנחנו בוחרים בכל יום מחדש מאפשרת לנו לפעול
אחרת – כל יום מחדש. לתת ביטוי לגנרל שיש בכל חייל פשוט. המסכה מאפשרת
לכל אחד מאיתנו את הגדולה שמעבר לחיי היום-יום.

♫ שבת שלום וחג פורים שמח! ♪